

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.015.02.2023

Pan
Tomasz Heryszek
Prezes Zarządu
Węglokoks S.A.
ul. Mickiewicza 29
40-085 Katowice

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/056 – Zabezpieczenie importu węgla kamiennego w związku z wprowadzeniem embarga na dostawy z Rosji.

Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902) oraz art. 11 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233) Najwyższa Izba Kontroli wyłączyła jawność informacji, ze względu na tajemnicę przedsiębiorstwa, poprzez usunięcie fragmentów wystąpienia pokontrolnego w miejscach oznaczonych nawiasem [...].

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Węglkokoks S.A., ul. Mickiewicza 29, 40-085 Katowice ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tomasz Heryszek, Prezes Zarządu, od 1 czerwca 2019 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja decyzji Prezesa Rady Ministrów w zakresie zakupu, sprowadzenia i dystrybucji węgla kamiennego oraz wywiązanie się z zadań powierzonych Spółce w ramach ustawy o preferencyjnym zakupie węgla.
Okres objęty kontrolą	Od 24 lutego 2022 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych. Badania kontrolne obejmują również dowody dotyczące działań i zdarzeń zaistniałych przed 24 lutego 2022 r., w przypadkach gdy miały wpływ na działalność objętą kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Aleksander Górniak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/90 /2023 z 17 kwietnia 2023 r. oraz LKA/212/2023 z dnia 25 września 2023 r. 2. Beata Pękul, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/113/2023 z 10 maja 2023 r. 3. Robert Pasek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LKA/151/2023 z 15 czerwca 2023 r. oraz LKA/172/2023 z 31 lipca 2023 r. (akta kontroli str.1-5)

¹ Dalej: „Węglkokoks S.A.” lub „Spółka”.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: „ustawa o NIK”.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania Zarządu Węglokoks S.A. w zakresie dotyczącym realizacji decyzji⁴ Prezesa Rady Ministrów⁵ polecającej Spółce zakup oraz sprowadzenie do Polski węgla kamiennego oraz realizację zadań powierzonych jej na mocy ustawy z dnia 27 października 2022 r. o *zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych*⁶.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Spółka wykonała decyzję Prezesa RM, w jej brzmieniu z 12 czerwca 2023 r., tj. dokonała zakupu i sprowadzenia do Polski w terminie do 30 kwietnia 2023 r. węgla kamiennego w postaci niesortowanej, w ilości umożliwiającej pozyskanie (z tolerancją +/-10%) 0,815 mln ton węgla energetycznego o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe (wartość opałowa: ok. 20 – 28 MJ/kg oraz sortyment: 5-90 mm).

Decyzja Prezesa RM w jej brzmieniu obowiązującym na dzień 30 kwietnia 2023 r., tj. przed jej zmianą w dniu 12 czerwca 2023 r., nie została przez Spółkę wykonana, bowiem w okresie od 1 lipca 2022 r. do 31 października 2022 r. nie zakupiła przynajmniej 2 mln ton węgla energetycznego o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe i nie sprowadziła go do Polski w okresie od dnia wydania decyzji do 30 kwietnia 2023 r. Stan taki jednak pozwolił ograniczyć koszty zarówno Spółki, jak i docelowo Skarbu Państwa, związane z importem węgla w nadmiernej ilości.

Zadania przypisane Spółce jako podmiotowi wprowadzającemu do obrotu węgiel, w ramach ustawy o *preferencyjnym zakupie węgla*, zostały zrealizowane prawidłowo. Według stanu na dzień 30 kwietnia 2023 r. Węglokoks S.A. zawarł umowy sprzedaży węgla z 453 gminami oraz 38 innymi podmiotami (pośredniczącymi podmiotami węglowymi), w ramach których dostarczył gminom łącznie 278,0 tys. ton węgla.

Wyniki badania umów zawartych z trzema gminami wskazują, że w badanej próbie wszystkie umowy zawierały elementy wymienione w art. 3 ust. 4 ustawy o *preferencyjnym zakupie węgla*.

Zgodnie z dyspozycją art. 15 ust. 1 ustawy o *preferencyjnym zakupie węgla* Spółka wystąpiła do Zarządcy Rozliczeń S.A.⁷ z wnioskami o wypłatę rekompensat, w wysokości pokrywającej uzasadnione koszty sprzedaży węgla gminom, których łączna wysokość wyniosła 270,8 mln zł.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu faktycznego

1. Przed inwazją Rosji na Ukrainę przedmiotem przeważającej działalności Spółki, zgodnie z wpisem do KRS, była sprzedaż hurtowa paliw i produktów podobnych (PKD 46.71.Z), co zgodnie z „tabelą PKD” oznacza, że działalność ta m.in. „obejmuje wyspecjalizowaną sprzedaż hurtową paliw, smarów, olejów, takich jak: - węgiel drzewny, węgiel, koks, drewno opałowe, ciężka benzyna (...)”.

(akta kontroli str. 8-47)

Po inwazji Rosji na Ukrainę, a następnie po wprowadzeniu zakazu importu węgla kamiennego z Rosji na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 kwietnia 2022 r. o *szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania agresji na Ukrainę oraz*

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Decyzja z 13 lipca 2022 r. zmieniona decyzjami z 8 sierpnia 2022 r., 12 czerwca 2023 r. oraz 22 sierpnia 2023 r.

⁵ Dalej: „Prezes RM”.

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2236, ze zm. Dalej: „ustawa o preferencyjnym zakupie węgla”.

⁷ Dalej: „ZR S.A.”.

służących ochronie bezpieczeństwa narodowego⁸ Prezes RM, decyzją nr PRM.5020.19.1.2022(1) z 13 lipca 2022 r.⁹, wydaną na wniosek Ministra Klimatu i Środowiska¹⁰ z dnia 4 lipca 2022 r., na podstawie art. 7a ust. 1 pkt 4 i ust. 2 pkt 3 oraz art. 7b ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym¹¹, w związku z art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego¹², polecił Węgłokoks S.A.: „zakup w okresie od 1 lipca 2022 r. do 31 sierpnia 2022 r. 2 mln ton węgla energetycznego o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe (wartość opałowa: ok 20-25 MJ/kg oraz sortyment: 5-90 mm) i sprowadzenie go do Polski w okresie od dnia wydania decyzji (13 lipca 2022 r. – przyp. NIK) do 31 października 2022 r.”. Realizacja polecenia, miała nastąpić ze środków przewidzianych w ustawie z dnia 23 czerwca 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców niektórych paliw stałych w związku z sytuacją na rynku tych paliw¹³ z Funduszu Przeciwdziałania COVID-19¹⁴, o którym mowa w art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw¹⁵, na podstawie umów zawartych przez Skarb Państwa - Ministra KiŚ.

Treść Decyzji z 13 lipca 2022 r. zawierała zakaz sprzedaży węgla opałowego przez m.in. Węgłokoks S.A. do prywatnych pośredników, przy czym w decyzji nie sprecyzowano czy zakaz ten dotyczy węgla zakupionego w wyniku realizacji decyzji Prezesa RM.

(akta kontroli str. 48-50)

Decyzją nr BPRM.5020.19.1.2022(9) z 8 sierpnia 2022 r.¹⁶, Prezes RM zmienił treść Decyzji z 13 lipca 2022 r. Termin, do którego Spółka zobowiązana była zakupić węgiel wydłużono do 31 października 2022 r., natomiast okres w jakim węgiel powinien być sprowadzony do Polski wydłużono do 30 kwietnia 2023 r. Zmieniono także zakres wartości opałowej jaką powinien mieć sprowadzany węgiel: z 20-25 MJ/kg na 20-28 MJ/kg. Ponadto, usunięto zapis o zakazie sprzedaży węgla do prywatnych pośredników. Zmianie uległo także źródło finansowania realizacji poleceń zawartych w pierwotnej Decyzji wydanej 13 lipca 2022 r., z FPC na środki z budżetu państwa oraz funduszy celowych.

(akta kontroli str. 51-54)

W trakcie realizacji Decyzji z 8 sierpnia 2022 r. Węgłokoks S.A. pismem znak: DF/JJ/2023/05/02 z 4 maja 2023 r., skierowanym do Ministerstwa Aktywów Państwowych¹⁷ wystąpił o jej zmianę, w części dotyczącej ilości węgla zleconej do zakupu i sprowadzenia do Polski. Zarząd Spółki wskazał m.in., że: „Węgłokoks zrealizował Decyzję w ilości zapewniającej pokrycie zapotrzebowania rynkowego, realizacja dalszych zakupów w celu osiągnięcia poziomu 2 mln ton wskazanych w Decyzji, byłaby nieracjonalna i ekonomicznie nieuzasadniona, ponadto narażałaby Spółkę/Skarb Państwa na dalsze, nieuzasadnione koszty. Zwracamy uwagę, iż w okresie trwania programu sprzedaży dla Gmin (sprzedaży węgla na potrzeby

⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 129, ze zm. Dalej: „ustawa o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego”.

⁹ Dalej: „Decyzja z 13 lipca 2022 r.”.

¹⁰ Dalej: „Minister KiŚ”.

¹¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 122.

¹² Dz. U. z 2023 r. poz. 775, ze zm.

¹³ Dz. U. z 2022 r. poz. 1477, ze zm.

¹⁴ Dalej: „FPC”.

¹⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 568, ze zm.

¹⁶ Dalej: „Decyzja z 8 sierpnia 2022 r.”.

¹⁷ Dalej: „MAP”.

gospodarstw domowych) okazało się, że popyt krajowy na węgiel opałowy jest dużo niższy niż pierwotnie zakładano, a sprzedaż węgla opałowego poprzez Gminy zatrzymała się na poziomie 0,3 mln ton w przypadku Węgłokoks S.A. W tej sytuacji Węgłokoks podjął decyzję o zaprzestaniu kontraktacji (brak popytu), niemniej pozostały wolumen węgla importowanych oraz odsianych węgla opałowych w ramach Decyzji wynosi obecnie ok. 1,5 mln ton. Pragniemy zauważyć, że wielokrotnie sygnalizowaliśmy, że sprowadzenie węgla kamiennego we wskazanej w Decyzji ilości wygeneruje nadmiar zapasów paliwa obciążający bilans Spółki oraz doprowadzi do wygenerowania nadmiarowego stanu zapasów węgla w Polsce”.

(akta kontroli str. 55-57)

Na wniosek Ministra AP i Minister KiŚ, w dniu 12 czerwca 2023 r., Prezes RM wydał decyzję nr BPRM.5023.4.3.2023, (zmieniającą treść Decyzji z 8 sierpnia 2022 r.), na mocy której polecił Węgłokoks S.A. zakup i sprowadzenie do Polski, w tym przystosowanie do sprzedaży, węgla kamiennego w postaci niesortowanej, w terminie do 30 kwietnia 2023 r., w ilości umożliwiającej wysortowanie (z tolerancją +/-10%) 0,815 mln ton węgla energetycznego o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe (wartość opałowa: ok. 20-28 MJ/kg oraz sortyment: 5-90 mm). W treści tej decyzji, usankcjonowano kwestię sprowadzania przez Spółki niesortowanego węgla oraz zrównano termin zakupu z terminem sprowadzenia węgla - do 30 kwietnia 2023 r. Treść zmienionej decyzji, została dostosowana do rzeczywistej jej realizacji przez Węgłokoks S.A., wg stanu na koniec kwietnia 2023 r.

(akta kontroli str. 58-59)

W dniu 22 sierpnia 2023 r., po rozpatrzeniu wniosku Minister KiŚ z dnia 21 lipca 2023 r., doprecyzowanego wnioskiem z dnia 18 sierpnia 2023 r., Prezes RM wydał kolejną, czwartą decyzję nr BPRM. 5023.4.3.2023, na mocy której poleceniami zakupu objęto również węgiel zakupiony (zkontraktowany) przez Spółki przed dniem wydania decyzji, o ile umożliwiał wysortowanie węgla energetycznego o parametrach zgodnych ze wskazanymi w poleceniach.

(akta kontroli str. 60-62)

Przed wprowadzeniem embarga na zakup węgla z Rosji (16 kwietnia 2022 r.), Spółka posiadała niewielkie doświadczenie w imporcie węgla energetycznego z innych krajów niż Białoruś i Rosja. W latach 2017 - 2018 sprowadziła odpowiednio [...] oraz [...] ton węgla pochodzącego z USA oraz [...] ton węgla australijskiego w 2018 r. Po wprowadzeniu embarga, Spółka rozpoczęła także niezwiązany z realizacją decyzji Prezesa RM, import węgla pochodzącego z Australii, RPA oraz mieszanki węgla pochodzących z różnych krajów. W 2022 r., import ten wyniósł ponad 1,1 mln ton. W pierwszym półroczu 2023 r., poza ramami realizacji decyzji Prezesa RM, sprowadzono 50 tys. ton węgla z RPA oraz mieszanki węgla z różnych krajów pochodzenia.

(akta kontroli str. 66-70)

Przed przystąpieniem do realizacji zobowiązań wynikających z decyzji Prezesa RM, Spółka Węgłokoks S.A., posiadała jeden skład węgla, w Ostrowie Wielkopolskim. Na potrzeby realizacji decyzji, rozszerzono bazę firm współpracujących, posiadających miejsca składowania i sortowania węgla. W sumie procesy składowania i sortowania węgla realizowano na 33 składowiskach.

(akta kontroli str. 71-82, 90)

2. Po inwazji Rosji na Ukrainę Węgłokoks S.A. w kwietniu 2022 r. przesłał do MAP propozycję uregulowania procesu importu węgla energetycznego z innych kierunków niż Białoruś i Rosja. Propozycja ta została przedstawiona m.in. w związku z faktem, iż Węgłokoks S.A. został wskazany w przyjętym przez Rząd RP w 2018 r.

„Sektorowym Programie dla górnictwa”, jako podmiotu dedykowany do uzupełniającego importu węgla. Węglokoks S.A. zaproponował zakup przez Spółkę około 120 – 200 tys. ton węgla miesięcznie na następujących warunkach:

- podmiotem odpowiedzialnym za finansowanie procedury zakupu węgla z importu byłaby Rządowa Agencja Rezerw Strategicznych (RARS);
- importowany węgiel byłby sprzedawany niezwłocznie do RARS w celu zapewnienia płynnego finansowania kolejnych transakcji jego zakupu;
- węgiel transportowany byłby z portów bezpośrednio do odbiorców oraz częściowo do Centralnego Składowiska w Ostrowie Wielkopolskim w celu odbudowy stanu rezerw. Na składowisku tym możliwe byłoby dokonywanie m.in. przesiewania węgla. Składowisko znajdowało się w centralnej części Polski i byłoby dobrze skomunikowane z pozostałymi regionami kraju;
- w sytuacji braków na polskim rynku, węgiel z Centralnego Składowiska byłby sprzedawany bezpośrednio przez RARS do podmiotów działających na polskim rynku w cenach interwencyjnych.

Węglokoks S.A. zaznaczył, że w przypadku akceptacji wyżej zaproponowanych działań, mógłby niezwłocznie rozpocząć import węgla w 2022 r. i w kolejnych latach.
(akta kontroli str. 83-84)

Na moment wydania Decyzji z 13 lipca 2022 r., zmienionej Decyzją z 8 sierpnia 2022 r., według wyjaśnień Zarządu, Spółka nie dysponowała wystarczającymi środkami własnymi, pozwalającymi na realizację całości wolumenu wskazanego w decyzji (2 mln ton), czyli, według pierwotnych szacunków kosztów, kwotą około [...] zł [ostatecznie koszty wyniosły około [...] zł – przyp. NIK]. Dlatego też, według wyjaśnień Zarządu Spółki, niezwłocznie po otrzymaniu decyzji, rozpoczęto rozmowy mające na celu rozszerzenie możliwości finansowania dostępnego do tej pory dla Spółki. Ponieważ wysokość finansowania niezbędna do zakupu węgla w ilości wskazanej w decyzjach, przekraczała zdolność kredytową Spółki, jednym z warunków stawianych przez banki było zabezpieczenie kredytów gwarancją Skarbu Państwa oraz umożliwienie Spółce korzystania z finansowania „pomostowego”, w okresie przejściowym, tj. do czasu ustanowienia zabezpieczeń Skarbu Państwa. W rozmowach brali udział przedstawiciele banków, MAP, MKiŚ oraz Ministerstwa Finansów. Ustalenia ww. rozmów, stały się podwaliną do dalszych prac legislacyjnych zabezpieczających Spółce finansowanie realizacji decyzji. W toku procesu, na szczeblu rządowym, zostały wypracowane następujące rozwiązania pozwalające Spółce na pozyskanie finansowania (chronologicznie):

- uchwała nr 180/2022 RM z dnia 1 września 2022 r.¹⁸ w sprawie przyjęcia rozwiązań dotyczących wykonania decyzji w zakresie zakupu węgla energetycznego i sprowadzenia go do Polski, w której RM potwierdziła, że w razie potrzeby podejmie niezbędne działania w celu zapewnienia płynności finansowej Spółkom, pozwalającej na terminowe wykonanie zobowiązań związanych z finansowaniem pomostowym (odkup węgla lub dokapitalizowanie);
- ustawa z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw¹⁹ (objęcie gwarancjami Skarbu Państwa kredytów zaciąganych na realizację decyzji);
- ustawa o preferencyjnym zakupie węgla (rekompensaty w przypadku sprzedaży węgla do gmin po cenie nie pokrywającej kosztów obsługi decyzji).

¹⁸ RM-06111-191-22.

¹⁹ Dz. U. z 2023 r., poz. 1772. Dalej: „ustawa o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw”.

W pierwszym okresie realizacji decyzji Prezesa RM, Spółka korzystała z wcześniej uzyskanych kredytów nie związanych z realizacją decyzji oraz środków własnych. W ramach finansowania udostępnionego przez BGK na podstawie umowy z 22 lipca 2022 r. i [...], limity przyznane w ramach Linii Wielocelowych początkowo wynosiły [...] złotych, następnie zostały zwiększone do [...] złotych.

(akta kontroli str.90-92, 105-106, 168-169)

W celu realizacji decyzji Prezesa RM (zakup i sprowadzenie do Polski węgla) Spółka podpisała z:
[...]

(akta kontroli str. 92, 107-165, 960-1056)

Zobowiązania zaciągnięte na realizację polecenia zakupu węgla energetycznego i sprowadzenia go do Polski, były objęte gwarancjami Skarbu Państwa, na mocy postanowień art. 34 *ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw*. Łączna wartość gwarancji udzielonych przez Skarb Państwa obejmujących wykonanie zobowiązań m.in. Węglokoks S.A., zaciąganych w związku z realizacją decyzji Prezesa RM, w kwietniu 2023 r., wynosiła 16,3 mld zł.

W ramach monitoringu ryzyka wykonania gwarancji Skarbu Państwa, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów, pismem²⁰ z dnia 14 kwietnia 2023 r., poinformował MKiŚ, że termin spłaty pierwszych zobowiązań objętych gwarancjami Skarbu Państwa, w przypadku Węglokoks S.A., przypadał już na 30 czerwca 2023 r. Sekretarz Stanu wskazał, że: „Z informacji uzyskanych od ww. Spółek realizujących decyzję Prezesa Rady Ministrów o zakupie węgla i sprowadzeniu go do kraju wynika, że w celu eliminacji ryzyka wykonania gwarancji Skarbu Państwa, wynikającego z braku sprzedaży części wolumenu sprowadzonego węgla oraz jego sprzedaż po cenie niższej od ceny zakupu, konieczne jest:

- a) podjęcie przez odpowiednie instytucje wiążącej decyzji o tworzeniu rezerw strategicznych węgla przez RARS oraz zawarcie umowy pomiędzy RARS i Spółkami,
- b) zawarcie umowy z Ministrem Klimatu i Środowiska w kształcie zapewniającym ww. Spółkom wyrównanie kosztów poniesionych z związku z Decyzją Administracyjną, a niepokrytych przychodami ze sprzedaży lub rekompensatami wypłacanymi na mocy ustawy z dnia 27 października 2022 r. o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych,
- c) zawarcie przez Węglokoks S.A. i banki kredytujące aneksów do umów wydłużających okres finansowania zakupu węgla w wykonaniu Decyzji Administracyjnej niezbędny do ostatecznego rozliczenia Decyzji”.

(akta kontroli str. 166-167)

Pismem z 2 grudnia 2022 r. (tj. po rozpoczęciu importu węgla w ramach realizacji decyzji Prezesa RM) skierowanym do Minister KiŚ, Węglokoks S.A., zwrócił uwagę, że w związku z wykonaniem decyzji Prezesa RM, Węglokoks S.A. poniesie znaczne koszty, a dla Spółki podstawowym ryzykiem związanym z transakcją, będzie możliwość wystąpienia problemów ze sprzedażą całości wolumenu węgla sprowadzonego w ramach tych decyzji²¹. Spółka w ww. piśmie zwracała uwagę na postanowienia ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw, zgodnie z którymi część zobowiązań zaciągniętych w związku z wykonaniem decyzji Prezesa RM, polecających ich realizację już od 1 lipca 2022 r., w przypadku Węglokoks S.A., powstała przed wejściem w życie ustawy, tymczasem art. 34 ust. 1, definiując zakres zobowiązań

²⁰ Pismo znak: DG1.666.13.2022.

²¹ Znak: DF/JJ/2022/12/01.

objętych gwarancją Skarbu Państwa wskazuje, że gwarancja dotyczy zobowiązań zaciągniętych „w okresie od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy do dnia 30 kwietnia 2023 r.”. Spółka zwracała uwagę, że gwarancja Skarbu Państwa powinna obejmować wszystkie zobowiązania zaciągnięte przez podmioty realizujące decyzję Prezesa Rady Ministrów, od dnia wejścia w życie decyzji począwszy.

(akta kontroli str. 170-173)

3. Zgodnie z art. 8 ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie przeciwdziałania agresji na Ukrainę oraz służących ochronie bezpieczeństwa narodowego, od dnia 16 kwietnia 2022 r. wprowadzono zakaz importu węgla kamiennego pochodzącego z terytorium Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi. W art. 14 wskazano, że kraj uprawnionych podmiotów, wysokość oraz tryb ustalania rekompensat szkód rzeczywistych poniesionych w związku z wejściem w życie zakazu, o którym mowa w art. 8, dotyczącego węgla pochodzącego z terenu Federacji Rosyjskiej albo Białorusi określi odrębna ustawa.

Zgodnie z wyjaśnieniami Zarządu Spółki: „W momencie wprowadzenia zakazu importu węgla z Federacji Rosyjskiej oraz Białorusi Spółka nie prowadziła takiej działalności [przyp. kontrolera NIK - w zakresie importu węgla] i w związku z tym nie poniosła strat wynikających z wprowadzenia embarga”.

(akta kontroli str. 92)

4. Spółka wykonała decyzję Prezesa RM, w jej brzmieniu z 12 czerwca 2023 r.

Spółka dokonała zakupu i sprowadziła do Polski w terminie do 30 kwietnia 2023 r. węgiel kamienny w postaci niesortowanej, w ilości umożliwiającej wysortowanie (z tolerancją +/- 10%) 0,815 mln ton węgla energetycznego o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe (wartość opałowa: ok. 20-28 MJ/kg oraz sortyment: 5-90 mm)”, co odpowiadało ilości węgla faktycznie zakupionego i sprowadzonego przez Węglokoks S.A.

Decyzja Prezesa RM w jej brzmieniu obowiązującym na dzień 30 kwietnia 2023 r., tj. przed jej zmianą dokonaną w dniu 12 czerwca 2023 r., nie została przez Spółkę wykonana. Węglokoks S.A. do 30 kwietnia 2023 r. nie sprowadził do Polski 2 mln ton węgla o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe (wartość opałowa: ok. 20-28 MJ/kg oraz sortyment: 5 - 90 mm).

4.1. Według informacji przekazanych przez Spółkę, do 30 kwietnia 2023 r. sprowadziła ona łącznie 2 717,92 tys. ton węgla niesortowanego, tj. generalnie o sortymencie od 0 do 50 mm (wyjątek stanowiła część dostaw z Kazachstanu – zgodnie z poniższą tabelą). Węgiel sprowadzono 75 transportami morskimi, a pochodził on z czterech państw: Australii, Kazachstanu, Kolumbii i RPA. Największą ilość sprowadzono z Kolumbii – ponad [...] ton, następnie z Kazachstanu – nieco ponad [...] ton. Z RPA sprowadzono [...] ton, natomiast z Australii [...] ton.

[...]

(akta kontroli str. 93)

Średnia cena zakupu tony węgla wyniosła od prawie [...] USD, w przypadku węgla sprowadzanego z RPA, do nieco ponad [...] USD za tonę węgla sprowadzanego z Australii, z której jednak sprowadzono tylko [...] ton. Średnia (średnia ważona) cena tony sprowadzanego przez Węglokoks S.A. z wszystkich krajów, wyniosła niewiele ponad [...] USD.

Na początku 2022 r., średnia cena importowanego węgla wyniosła 90,90 USD/t. W dniu agresji rosyjskiej na Ukrainę, tj. 24 lutego 2022 r., cena węgla za tonę wyniosła

już 229,75 USD. W kolejnych dniach cena węgla wciąż rosła, osiągając 8 marca 2022 r. poziom aż 459,80 USD/t. Zmiana ceny tony węgla w pierwszym półroczu 2022 r. wyniosła 190,6%. W całym 2022 r. zmiana ta wyniosła 147% r/r. Od września 2022 r., ceny węgla ARA (porty: Amsterdam, Rotterdam, Antwerpia), zaczęły spadać. I tak np. w styczniu 2023 r., wynosiła ona 238,50 USD za tonę, w pierwszym tygodniu marca 2023 r. 161,30 USD za tonę²², a np. w 2 sierpnia 2023 r. notowania indeksu ARA wyniosły 105,15 USD za tonę²³.

(akta kontroli str. 797-803)

W przypadku zakupów węgla dokonywanych przez Węglokoks S.A., w związku z realizacją decyzji Prezesa RM, najwyższą średnią cenę za tonę płacono za węgiel zakupiony w lipcu 2022 r. – [...] USD. W kolejnych miesiącach cena ta systematycznie spadała, i tak dla zakupów dokonywanych w sierpniu 2022 r., wynosiła już [...] USD/t, we wrześniu 2022 r. [...] USD/t, w październiku 2022 r., [...] USD/t i w grudniu 2022 r., w którym to zakupiono największą ilość – 931,5 tys. ton, średnia cena zakupu wyniosła [...] USD/t.

[...]

(akta kontroli str. 213-214)

Wielkość zakupów przewidziana w umowach zakupu węgla ([...] ton), była różna od faktycznej ilości sprowadzonego węgla (2 717,92 tys. ton). Według wyjaśnień złożonych przez Zarząd Spółki: „Specyfika zakupu towarów masowych, jakim jest węgiel wiąże się z tym, że faktyczna ilość dostarczonego towaru może się różnić od tej wskazanej w umowie zakupowej. W każdej umowie zakupowej zawarte są ilości fix oraz procentowa wielkość (+/-) określająca tolerancję załadunku statku”. Tak więc informacje, z których wynika, że dostarczono dla Węglokoks S.A. ponad 2,7 mln ton niesortowanego węgla oraz dane przedstawiające wielkość zakupów fix według umów są poprawne niemniej jednak „przedstawiają dane wg różnych kryteriów: wolumen zakupu fix wg umowy oraz ilość węgla dostarczona wg faktur”.

(akta kontroli str. 217-220)

Z powodu spiętrzeń w portach, niektóre z transportów zmuszone były oczekiwać na rozładunek w porcie. Z tego tytułu poniesiono łącznie koszty [...] USD tak zwanego „demurrage”. Zgodnie ze stanem na 4 lipca 2023 r. wciąż pozostawała sporna kwota [...] USD. Według wyjaśnień złożonych przez Zarząd Spółki, wciąż istnieje prawdopodobieństwo konieczności zapłaty spornej kwoty demurrage.

(akta kontroli str. 68-69, 94)

4.2. Koszty realizacji decyzji Prezesa RM jakie poniósł Węglokoks S.A. wyniosły do 30 kwietnia 2023 r. [...] zł, z czego:

- [...] zł, stanowiły koszty nabycia węgla (zakup, przesiewanie, ważenie, ubezpieczenie, transport, przeładunek);
- [...] zł, stanowiły koszty sprzedaży (transport, przeładunek, składowanie, ubezpieczenie, kontrola jakości);
- [...] zł, stanowiły koszty narzutów (koszty bankowe, demurrage, despache [szybka obsługa statku w porcie – przyp. NIK], różnice kursowe, koszty ogólne).

W okresie od lipca 2022 r. do kwietnia 2023 r., ze sprzedaży importowanego węgla w ramach decyzji Prezesa RM, uzyskano łącznie [...] złotych przychodów, z czego:

²² Wg Raportu Ministerstwa Aktywów Państwowych z kwietnia 2023 r. podsumowującego interwencyjny import i dystrybucję węgla kamiennego w sezonie grzewczym 2022/2023, *Monitoring procesów związanych z funkcjonowaniem górnictwa węgla kamiennego*, Część 19: Porównanie ceny węgla w portach Amsterdam, Rotterdam, Antwerpia (urealnionej do warunków polskich) z ceną polskiego węgla energetycznego według średniego notowania ze stycznia 2023 r. oraz I tygodnia marca 2023 r. Dokument przygotowany przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. Oddział w Katowicach.

²³ Wg https://www.wnp.pl/gornictwo/notowania/ceny_wegla/

- [...] zł - ze sprzedaży dla pozostałych klientów, w tym z sektora elektroenergetycznego;
- 339,02 mln zł – ze sprzedaży węgla dla gmin;
- 270,77 mln zł - rekompensaty z tytułu sprzedaży węgla z przeznaczeniem dla gospodarstw domowych.

Koszty nie pokryte przychodami (dotyczą głównie stanów magazynowych węgla), wyniosły, wg stanu na 30 kwietnia 2023 r., [...] mln zł.

(akta kontroli str. 794-796, 814)

W dniu 9 maja 2023 r., na zaproszenie²⁴ Minister KiŚ z dnia 5 maja 2023 r., odbyło się spotkanie, którego celem było uzgodnienie kluczowych kwestii związanych z zawarciem umowy ze spółkami zaangażowanymi w import węgla. W spotkaniu uczestniczyli²⁵ m.in. Członkowie Zarządu Węglukoks S.A. Głównymi tematami poruszonymi na spotkaniu były m.in. kwestie:

- finansowania umów m.in. ze spółką Węglukoks S.A.;
- zaangażowanie RARS w odkup od spółek węgla, pozostałego po sprzedaży gminom;
- zagadnienia związane z finansowaniem z budżetu państwa marż spółek na sprzedaży importowanego węgla.

(akta kontroli str. 221-225)

W dniu 21 maja 2023 r. Minister KiŚ zwróciła się do Węglukoks S.A. z prośbą o przekazanie rozliczenia kosztów do pokrycia z budżetu państwa, uwzględniającego wartość pomniejszoną o zrealizowany zysk na sprzedaży węgla, na potrzeby realizacji decyzji Prezesa RM polecającej Spółce zakup i sprowadzenie do Polski węgla.

(akta kontroli str. 226-227)

Według zaproponowanych przez MKiŚ scenariuszy, Węglukoks S.A. przesłał oszacowane koszty (netto) do sfinansowania przez Skarb Państwa:

- [...] zł - wg scenariusza nr 1 (Spółki, starają się sprzedać na rynku jak największą ilość węgla do końca października 2023 r.; Skarb Państwa pokrywa różnicę pomiędzy całościowymi kosztami i całościowymi przychodami do końca października 2023 r.; W przypadku kiedy w spółkach pozostanie niesprzedany węgiel, oblicza się jego wartość „rynkową” według określonego wzoru; Wypłata środków w pełnej wysokości, następuje 31 grudnia 2023 r.);
- [...] zł - wg scenariusza nr 2 (Spółki, starają się sprzedać na rynku jak największą ilość węgla do końca kwietnia 2024 r.; Skarb Państwa pokrywa różnicę pomiędzy całościowymi kosztami i całościowymi przychodami do końca kwietnia 2024 r.; W przypadku kiedy w spółkach pozostanie niesprzedany węgiel, oblicza się jego wartość „rynkową” według określonego wzoru; Wypłata środków do kwoty 900 mln, następuje do 31 grudnia 2023 r. Wypłata pozostałych środków następuje w maju 2024 r.);
- [...] zł – wg scenariusza nr 3 (Spółki, starają się sprzedać na rynku jak największą ilość węgla do końca sierpnia 2023 r.; Skarb Państwa pokrywa różnicę pomiędzy całościowymi kosztami i całościowymi przychodami do końca sierpnia 2023 r.; W przypadku kiedy do sierpnia 2023 r. w spółkach pozostanie niesprzedany węgiel, SP pokrywa pełną kwotę uzasadnionych kosztów jego

²⁴ Pismo z dnia 5 maja 2023 r. znak: DSA.2621855.10008811.8031573.

²⁵ Zaproszenie zostało skierowane do: Minister Finansów, Wiceministra AP, Wiceminister KPRM, Prezesa UOKiK, Prezesa Prokuratury Generalnej RP, Prezesa Zarządu PGE Polska Grupa Energetyczna S.A., Prezesa Zarządu PGE Paliwa Sp. z o.o., Prezesa Zarządu Węglukoks S.A., Prezesa RARS.

zakupu i sprowadzenia; 1 września 2023 r. SP przejmuje fizycznie pozostały węgiel; Wyplata środków w pełnej wysokości następuje 31 grudnia 2023 r.);

- [...] zł – wg Scenariusza nr 4 (Spółki, starają się sprzedać na rynku jak największą ilość węgla do końca października 2023 r.; Skarb Państwa pokrywa różnicę pomiędzy całościowymi kosztami i całościowymi przychodami do końca października 2023 r.; W przypadku kiedy do października 2023 r. w spółkach pozostanie niesprzedany węgiel, SP pokrywa pełną kwotę uzasadnionych kosztów jego zakupu i sprowadzenia; 1 listopada 2023 r., SP przejmuje fizycznie pozostały węgiel; Wyplata środków w pełnej wysokości następuje 31 grudnia 2023 r.);
- [...] zł – wg scenariusza nr 5 (Spółki, starają się sprzedać na rynku jak największą ilość węgla do końca października 2023 r.; Skarb Państwa pokrywa różnicę pomiędzy całościowymi kosztami i całościowymi przychodami do końca października 2023 r.; W przypadku kiedy do października 2023 r. w spółkach pozostanie niesprzedany węgiel, SP pokrywa pełną kwotę uzasadnionych kosztów jego zakupu i sprowadzenia; 1 listopada 2023 r., SP przejmuje fizycznie pozostały węgiel; Wyplata środków do kwoty 900 mln, następuje do 31 grudnia 2023 r. Wyplata pozostałych środków następuje w maju 2024 r.).

(akta kontroli str. 228-230)

W piśmie z 7 czerwca 2023 r. Węglokoks S.A. zwrócił się do Ministra AP „(...) z prośbą o pilną interwencję w związku z notorycznym odsuwaniem w czasie realizacji zobowiązań Skarbu Państwa wynikających z przedmiotowej Decyzji (przyp. kontrolera NIK - konieczności realizacji decyzji Prezesa RM), co drastycznie pogorszyło sytuację finansową Spółki oraz spółek z grupy kapitałowej Węglokoks S.A. Spółka zwracała się z prośbą o: „(...) doprowadzenie do finalnego podpisania Umowy między wskazanym w Decyzji Ministerstwem Klimatu i Środowiska a Węglokoks SA oraz do odkupu przez wskazany przez Rząd podmiot nadwyżki ponad 1,6 mln ton miałów energetycznych, wynikającej z procesu odsiewania węgla, na skutek realizacji Decyzji. Nadwyżki tej nie można w obecnym czasie ulokować na rynku polskim w związku z występującą nadpodażą 12 mln ton miałów energetycznych. Prace nad wskazaną Umową trwają od ponad dziewięciu miesięcy wykraczając tym samym poza okres wypełnienia i ważności Decyzji administracyjnej oraz poza zakończony sezon zimowy. Węglokoks realizując Decyzję zaciągnął wielomiliardowe zobowiązania kredytowe w największych polskich bankach, a w związku z brakiem zawarcia stosownej Umowy i rozwiązania problemów nadwyżki miałów energetycznych pozostających po procesie odsiewania węgla opałowego na skutek Decyzji, Spółka do dnia dzisiejszego ponosi ogromne koszty liczone w setkach milionów złotych. Dług netto/EBITDA przekroczył krytyczną wartość 4,0 co powoduje, że jako Spółka nie posiadamy już absolutnie żadnej możliwości zaciągania dodatkowych zobowiązań finansowych w związku z naszą normalną działalnością operacyjną (...).”

(akta kontroli str. 231-234)

Według wyjaśnień przedstawionych przez Zarząd Spółki (pismem z dnia 4 lipca 2023 r.), trudno jest jednoznacznie określić wpływ braku umowy ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez Minister KiŚ na obecną sytuację finansową Węglokoks S.A. Wpływ ten, należy ocenić raczej jako potencjalne ryzyko, niż konkretnie wyliczone koszty i straty jakie poniosła Spółka. Zarząd Spółki ocenił, że: „Potencjalne ryzyko jakie może się zmaterializować, jeśli ww. umowa z Ministrem Klimatu i Środowiska nie zostanie w najbliższym czasie podpisana, to utrata źródeł finansowania zewnętrznego. Może to nastąpić w sytuacji, gdyby Banki odmówiły Spółce wydłużenia umów kredytowych. Banki warunkują podjęcie decyzji w tej sprawie od m.in.:

- przedstawienia podpisanych dokumentów regulujących mechanizm i termin rozliczenia Decyzji Administracyjnej,
- przedstawienia podpisanej umowy z MKiŚ, w ramach której Ministerstwo zapewni środki na pokrycie Spółce wszelkich kosztów związanych z realizacją Decyzji Prezesa RM²⁶.

(akta kontroli str. 67-68)

W dniu 8 sierpnia 2023 r. pomiędzy Skarbem Państwa - MKiŚ i Węglokoks S.A. zawarta została Umowa w sprawie finansowania zadań objętych decyzją Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2022 r., sygn. BPRM.5020.19.1.2022(1), zmienionej decyzją Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 2022 r., sygn. BPRM.5020.19.1.2022(9) oraz decyzją Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 czerwca 2023 r., sygn. BPRM.5023.4.3.2023.²⁶ Zgodnie z postanowieniami Umowy za koszty realizacji Decyzji uznano m.in. koszty:

- zakupu węgla kamiennego;
- sprowadzenia do Polski zakupionego węgla kamiennego transportem kolejowym, samochodowym lub drogą morską, w tym koszty *demurrage*, tj. koszty postoju w porcie statku transportującego importowany węgiel przed jego wyładunkiem;
- operacje logistyczne wykonywane na węglu kamiennym w portach, na placach składowych, w innych miejscach wykorzystywanych w procesie przetworzenia węgla kamiennego oraz procesie utrzymania węgla kamiennego, w tym rozładunku ze statków, załadunku na statki, składowania, mieszania, kruszenia, glikolowania, rozmrażania, załadunku na środki transportu, przeładunku z jednego środka transportu na inny, hałdowania, zabezpieczania pryzm oraz sortowania/przesiewania węgla kamiennego;
- usługi agencyjne, spedycyjne i tym podobne, w tym w związku ze wsparciem w bieżącej obsłudze portów, placów składowych lub innych miejsc wykorzystywanych w procesie pozyskiwania, przetworzenia i utrzymania węgla kamiennego;
- usługi przemieszczania węgla kamiennego na terenie portów i pomiędzy portami, na terenie placów składowych oraz pomiędzy placami składowymi lub innymi miejscami wykorzystywanymi w procesie przetwarzania i utrzymania węgla kamiennego, w tym transportem morskim, kolejowym, samochodowym, barkami lub innym stosowanym w danym miejscu.

Maksymalny limit środków przeznaczonych na sfinansowanie realizacji decyzji w ramach Umowy określono na 3 016,4 mln zł brutto, w tym 900,0 mln zł w 2023 r. i 2 116,4 mln zł w 2024 r.

Na mocy postanowień Umowy, Spółka została zobowiązana do sporządzenia i przekazania Ministrowi KiŚ w terminie 60 dni od dnia zawarcia Umowy sprawozdania z realizacji decyzji Prezesa RM według stanu na dzień 30 kwietnia 2023 r., składającego się z części rzeczowej oraz finansowej wraz z raportem biegłego rewidenta z usługi atestacyjnej.

(akta kontroli str. 1054-1064-1098)

4.3. Z portów morskich, przed transportem do gmin, węgiel przewożono do 33 składów, na których był on magazynowany. Składy węgla zlokalizowane były w 13 województwach – najwięcej w województwie śląskim – 8 składów, wielkopolskim – 4 składy, w województwach: lubuskim, mazowieckim, warmińsko-mazurskim po 3 składy, w województwach: lubelskim, podlaskim, pomorskim i zachodniopomorskim po 2 składy, oraz po jednym składzie w województwach: kujawsko-pomorskim, małopolskim, podkarpackim i świętokrzyskim. Nie utworzono składów w województwach: dolnośląskim, łódzkim i opolskim. Na składowiskach realizowano

²⁶ Dalej: Umowa.

procesy przyjęcia, przechowania, sortowania, ważenia oraz wydania węgla dla gmin w ramach sprzedaży w oparciu o przepisy ustawy o *preferencyjnym zakupie węgla*. Łączne koszty tych procesów, poniesione przez Węglkokoks S.A., do 30 kwietnia 2023 r. wyniosły [...] zł netto.

(akta kontroli str. 71-76, 99)

Według wyjaśnień udzielonych przez Zarząd Spółki, każdy przeładunek skutkował tym, że sortymenty grube ulegały degradacji (kruszeniu się) i konieczne było ich przesianie, aby możliwe było uzyskanie sortymentów wskazanych w decyzjach Prezesa RM (5-90 mm). Do 30 kwietnia 2023 r., procesowi przesiewania poddano łącznie [...] ton węgla niesortowanego, z którego uzyskano następujące sortymenty:

- miał 0-10 mm – [...] ton,
- groszek 10-25 mm – [...] ton,
- orzech 25-50 mm – [...] tys. ton,
- kostka 90-200 mm - [...] ton.

Łącznie, do 30 kwietnia 2023 roku, Węglkokoks S.A. sprzedał [...] ton węgla. Sprzedaż węgla w podziale na sortymenty wyniosła:

- orzech II – [...] ton,
- groszek 5-25 – [...] ton,
- miał – [...] ton.

W podziale na odbiorców, sprzedano dla:

- energetyki zawodowej – [...] ton,
- gmin – 278,0 tys. ton,
- pozostałych podmiotów rynkowych – [...] ton.

Stan zapasów posiadanych przez Spółkę na dzień 30 kwietnia 2023 r. wyniósł: [...] Z prawie [...] ton przesianego, niesortowanego węgla, uzyskano [...] ton węgla o sortymencie 10-90 mm, a więc spełniającego wymogi określone w decyzjach Prezesa RM, polecających Węglkokoks S.A. jego sprowadzenie. Węgiel o sortymencie 10-90 mm, stanowił zatem niespełna 32% surowca użytego do jego uzyskania.

(akta kontroli str. 213, 794-796)

Spółka Węglkokoks S.A., nie wypełniła poleceń zawartych w decyzjach Prezesa RM, w ich brzmieniu z 13 lipca i 8 sierpnia 2022 r., które zobowiązywały ją do zakup w okresie od 1 lipca 2022 r. do 30 października 2022 r., przynajmniej 2 mln ton węgla energetycznego o parametrach zbliżonych do parametrów jakościowych wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe (wartość opałowa ok. 20-28 MJ/kg oraz sortyment 5-90 mm) i sprowadzenie go do Polski w okresie do 30 kwietnia 2023 r. Nie zostały one także spełnione w części dotyczącej okresu zakupu węgla, ponieważ Spółka kontraktowała go jeszcze w grudniu 2022 r., w którym to miesiącu zakupiono 931,5 tys. ton (34% sprowadzonego węgla), jednak po najniższej średniomiesięcznej cenie – 230,60 USD/t.

(akta kontroli str.213-214)

Według wyjaśnień udzielonych przez Zarząd Spółki: „Zakup wskazanych w Decyzji PRM ilości węgla nie był możliwy do dokonania w okresie wskazanym w Decyzji z powodu zbyt krótkiego czasu na dokonanie takiej czynności. Zakupy węgla były systematycznie realizowane w kolejnych miesiącach mając na uwadze podążanie za zmieniającymi się cenami na rynku i realizację wskazanego w Decyzji celu. Z każdym kolejnym miesiącem roku ceny węgla na rynkach światowych spadały. (...) Zakupy dokonane w grudniu 2022 roku, były ostatnimi i miały być realizowane w okresie grudzień - luty, czyli w okresie przypadającym na najchłodniejsze zimowe miesiące,

kiedy zużycie węgla historycznie jest największe i musiało być zabezpieczone. Zgodnie z zapisami „Ustawy o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych” z 27 października 2022 roku, odbiorcy węgla opałowego mogli określać wielkość swojego zapotrzebowania do 15 kwietnia 2023. Dopiero po tym okresie można było określić rzeczywistą skalę popytu gospodarstw domowych, na który duży wpływ miały głównie warunki atmosferyczne (ostatecznie łagodna zima) oraz coraz większa skala produkcji energii i ciepła z przydomowych instalacji OZE”.

Z zakupionych i sprowadzonych 2 718,0 tys. ton niesortowanego węgla, na 30 kwietnia 2023 r., na składach pozostawało [...] ton (60%).

(akta kontroli str. 762)

Należy jednak zwrócić uwagę, że 4 maja 2023 r., Węglokoks S.A., w piśmie skierowanym do Dyrektora Departamentu Górnictwa i Hutnictwa MAP²⁷, przesłał propozycje zmiany Decyzji Prezesa RM z 13 lipca 2022 r., zmienionej decyzją z 8 sierpnia 2022 r. W ww. korespondencji zwracano uwagę, że w okresie trwania programu sprzedaży przez gminy węgla na potrzeby gospodarstw domowych, okazało się, że popyt krajowy na węgiel opałowy jest dużo niższy niż pierwotnie zakładano, a sprzedaż węgla opałowego poprzez gminy zatrzymała się na poziomie 300 tys. ton. W tej sytuacji, Spółka podjęła decyzję o zaprzestaniu kontraktacji, niemniej pozostały wolumen węgla importowanych oraz odsianych węgla opałowych w ramach decyzji, wynosi obecnie ok. 1,5 mln ton. Spółka wnosiła o korektę ilości węgla do sprowadzenia w ramach decyzji Prezesa RM, ponieważ sprowadzono już węgiel w ilości zapewniającej pokrycie zapotrzebowania rynkowego. W ww. piśmie, Spółka zwracała także uwagę na kierowane wielokrotnie do Ministerstwa sygnały, że sprowadzenie węgla kamiennego w ilości wskazanej w decyzji, wygeneruje nadmiar zapasów paliwa, obciążający bilans Spółki oraz doprowadzi do wygenerowania nadmiarowego stanu zapasów węgla w Polsce.

Węglokoks S.A. w ww. piśmie podtrzymał także wcześniej wyrażoną opinię Wiceprezesa ds. Finansowych, w myśl której optymalnym scenariuszem rozwiązania wątpliwości związanych z ewentualną zmianą treści decyzji Prezesa RM, będzie ścieżka zastosowana w przypadku budowy Szpitala Tymczasowego, tj. uchylenie decyzji z pozostawieniem obowiązku pokrycia przez Skarb Państwa uzgodnionego katalogu kosztów, ze względu na proceduralną prostotę.

(akta kontroli str. 790-792)

5. Węglokoks S.A., do dnia wydania Decyzji Prezesa RM z 13 lipca 2022 r. posiadał zawarte umowy z portami HES Gdynia Bulk Terminal Sp. z o.o. i Bulk Cargo - Port Szczecin Sp. z o.o. Umowa z portem HES Gdynia, przewidywała m.in. import mialów o granulacji 0-50 mm oraz eksport węgla typu "Orzech I", w okresie od stycznia 2019 r. Umowy z portami:

- Port Gdański Eksploatacja S.A.;
- OT Logistics S.A. (OT Port Świnoujście Sp. z o.o.);
- OT Logistics S.A. (OT Port Gdynia Sp. z o.o.);
- Przedsiębiorstwo Przeładunkowo-Składowe "Port Północny" Sp. z o.o.;
- Przedsiębiorstwo Przeładunkowo-Usługowe Siark-Port Sp. z o.o.;
- Klaipedos juru kroviniu kompanija.

zostały zawarte na potrzeby realizacji Decyzji Prezesa RM. Dodatkowo, Spółka zawarła umowę z Grupą Azoty Zakłady Chemiczne „Police” S.A., na składowanie węgla na placu Portu Morskiego.

(akta kontroli str. 785-787)

²⁷ Pismo znak: L.dz. DF/JJ/2023/05/05.

Jak wskazano w pkt. 1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego, na wniosek Minister KiŚ z dnia 4 lipca 2022 r. Prezes RM wydał decyzję polecającą m.in. Węglokoks S.A. zakup i sprowadzenie do Polski węgla energetycznego. Równolegle na wniosek Minister KiŚ z tego samego dnia, tj. 4 lipca 2022 r., decyzją z dnia 25 lipca 2022 r. znak: BPRM.19.2.2022 (1), zmienioną decyzją z dnia 6 października 2022 r. znak: BPRM.5020.19.2.2022 Prezes RM polecił spółce PKP CARGO S.A. przetransportowanie transportem szynowym zakupionego węgla m.in. przez Węglokoks S.A. do miejsc wskazanych przez Spółkę. Priorytetowy transport węgla miał być zrealizowany do 30 czerwca 2023 r. W decyzji wskazano, że finansowanie realizacji polecenia nastąpi ze środków budżetu państwa na podstawie umów zawartych przez Skarb Państwa – Ministra AP z PKP CARGO S.A.

Ustalenia kontroli wykazały, że wewnątrzkrajowe koszty transportu szynowego importowanego węgla pokrywała Spółka, w ramach umów zawartych z PKP CARGO S.A. W kwestii dotyczącej podstaw finansowania przez Spółkę transportu importowanego węgla w ramach realizacji decyzji Prezesa RM polecającej jej zakup i sprowadzenie węgla do Polski Zarząd Spółki wyjaśnił: „(...) WĘGLOKOKS S.A. podjął decyzję o zawarciu Aneksu Nr 3 oraz kolejnych aneksów do umowy handlowej nr 1-31-185-07 z dnia 1.01.2008 r. (wraz z Porozumieniem do tejże Umowy z dnia 15.03.2022 r.), mając na względzie przede wszystkim konieczność sprawnego i pilnego uruchomienia transportów węgla w relacjach przewozowych związanych z Decyzją Prezesa Rady Ministrów. Zwraca się uwagę, że takie uzgodnienie zasad rozliczania (zamawianie, zlecenie, rozliczanie finansowe) zostało poczynione wspólnie z PKP CARGO S.A. Zdecydowano również, dla lepszej identyfikacji i ewidencjonowania tych przewozów, aby zmienić numer umowy handlowej poprzez dodanie symbolu „P” do numeru 1-31-185-07/P (tj. numer umowy handlowej z wyróżnikiem „P”). Zgodnie z ustaleniami z PKP CARGO S.A. jedynie taki system zlecenia przewozów oparty na istniejących w PKP CARGO S.A. systemach informatycznych oraz istniejących procedurach zamawiania i rozliczania usług pozwalał na ich szybkie i sprawne uruchomienie. WĘGLOKOKS S.A. nie był w posiadaniu dokumentów, które wskazywałyby na możliwość czy konieczność innego sposobu rozliczania przewozów (np. bez płatności za operacje).(...)”

(akta kontroli str. 743)

W celu przetransportowania węgla z portów morskich w głąb kraju, Węglokoks S.A. podpisał m.in. 28 kwietnia 2023 r. i 4 maja 2023 r. Aneks Nr 3 do Porozumienia z dnia 15 marca 2022 r. do Umowy Handlowej Nr 1-31-185-07 z PKP CARGO S.A. Zapisy Aneksu: „Przewozy węgla, które będą zlecane PKP CARGO S.A. w związku z realizacją przez Klienta postanowień Decyzji Prezesa Rady Ministrów RP z dnia 13 lipca 2022 r. (...), zmienionej następnie Decyzją z dnia 8 sierpnia 2022 r. (...) zobowiązującą Węglokoks S.A. do zakupu minimum 2 mln ton węgla energetycznego i sprowadzenie go do Polski w terminie do 30 kwietnia 2023 r. oraz dalszej dystrybucji”, wprost wskazywały, że został on zawarty w związku z realizacją decyzji Prezesa RM.

(akta kontroli str. 776-779, 878-959)

Aneks nr 4, obejmujący warunki realizacji usług, w tym warunki cenowe, obowiązujące w okresie od 1 listopada do 31 grudnia 2022 r., przedstawiciele Węglokoks S.A. podpisali 31 maja i 1 czerwca 2023 r. Aneks nr 5, obejmujący realizację przewozów w od 1 stycznia 2023 roku, nie został podpisany do 20 września 2023 r. Według wyjaśnień Zarządu Spółki aneks nr 5 jest w trakcie podpisywania.

(akta kontroli str. 878-886, 919-959)

Według wyjaśnień udzielonych przez Zarząd Spółki opóźnienia w podpisaniu i uzgadnianiu aneksów z PKP CARGO S.A., wynikały z wydłużonych procedur

obowiązujących u tego przewoźnika. Wszystkie stawki za przewóz węgla transportem szynowym, realizowanym przez PKP CARGO S.A., podlegały kwartalnej indeksacji o wskaźnik PPI (Producer Price Index - wskaźnik inflacji cen producenckich).

(akta kontroli str. 96-97)

NIK przyjmując powyższe wyjaśnienia, jednocześnie zwraca uwagę, że brak skutecznie zawartej umowy (aneksów) w trakcie realizacji zadań przewozowych przez PKP CARGO S.A. na rzecz Węgłokoks S.A. skutkowało nieustanowieniem mechanizmów zabezpieczających interes Spółki, służących zapewnieniu celowości i gospodarności ponoszonych przez Węgłokoks S.A. wydatków związanych z transportem węgla w czasie realizacji polecenia Prezesa RM. Powyższe przybiera szczególne znaczenie w kontekście, iż to Spółka pokrywała koszty transportu węgla a nie Minister AP, jak wynikało z decyzji Prezesa RM.

Z uwagi na fakt, iż koszty transportu węgla ostatecznie zostaną pokryte ze środków budżetu państwa, brak zawartej umowy (aneksów) stwarzał ryzyko, iż wydatki publiczne nie będą dokonywane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów, optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów.

Powyższe ryzyko zmaterializowało się o czym świadczy fakt, iż ceny przewozów węgla zastosowane dla Węgłokoks S.A. przez PKP CARGO S.A., w podobnych relacjach z portów do Ostrowa Wielkopolskiego, wzrosły w III kwartale 2022 roku o około 50%-60% w stosunku do II kwartału 2022 r. Według wyjaśnień Spółki: „(...) wzrost stawek z Q2 na Q3 2022 nastąpił w związku z decyzją PRM. W związku z importem znacznej ilości węgla morzem oraz koniecznością szybkiego i sprawnego wywozu towaru z portów polskich nastąpiło poważne nagromadzenie dużej ilości składów pociągowych oczekujących na załadunek zarówno w portach jak i w Ostrowie Wielkopolskim, co skutkowało znacznym wzrostem kosztów po stronie przewoźnika. PKP CARGO S.A. uzasadniło konieczność wzrostu cen przewozu znacznym zwiększeniem zaangażowania sprzętu związanym z wydłużeniem czasu oczekiwania na załadunek w portach i rozładunek w Ostrowie Wielkopolskim, koniecznością wydzierżawienia dodatkowych wagonów w celu realizacji zwiększonej ilości przewozów węgla oraz koniecznością rezygnacji z przewozów innych towarów na rzecz przewozów węgla traktowanego zgodnie z decyzją PRM jako priorytetu. Kwartalny wzrost stawek przewozowych wynika z umownej zasady indeksacji kwartalnej cen przewozu o wskaźnik PPI, zgodnie z umową z PKP CARGO S.A. Wysokość wskaźników wyglądała następująco:

- Q3 na Q4 2022 – wysokość wskaźnika wynosiła 8,8%,
- Q4 2022 na Q1 2023 – wysokość wskaźnika wynosiła 3,4%,
- Q1 na Q2 2023 – wysokość wskaźnika wynosiła 1,2%”.

Uwzględniając kwortalne indeksacje stawek, ceny przewozów węgla z portów do Ostrowa Wielkopolskiego, ustalone przez PKP CARGO S.A. dla Węgłokoks S.A. w I kwartale 2023 r., były wyższe o około 66%-80%, w stosunku do cen w II kwartale 2022 r.

(akta kontroli str. 217-220)

Według wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora ds. Logistyki Węgłokoks S.A., stawki za przewóz węgla w określonych relacjach, nie były ustalane według stałego kryterium, wynikającego tylko z odległości pomiędzy punktami załadunku i wyładunku, ale indywidualnie dla każdej relacji. Przewoźnicy, głównie PKP CARGO S.A., brali pod uwagę szereg czynników, przede wszystkim, odległość pomiędzy stacjami załadunku i wyładunku, jednak uwzględniane były również np. możliwość transportu ładunku przez przewoźnika w relacji powrotnej.

(akta kontroli str. 71-73)

Spółka podejmowała próby negocjacji stawek przewozowych, jednak PKP CARGO S.A. uzasadniały konieczność zastosowania przedstawionych warunków handlowych do przewozów węgla importowanego w ramach decyzji Prezesa RM, m.in. zaangażowaniem dodatkowych zasobów, w tym z innych kontraktów, stale rosnącymi kosztami zewnętrznymi, a także „wydłużonym obrotem”, spowodowanym oczekiwaniem na podstawienie i załadunek w porcie.

(akta kontroli str. 759-762, 833-836)

Węglkokoks S.A. podejmował również próby transportu węgla w ramach wykonania decyzji Prezesa RM, za pośrednictwem innych przewoźników, jednak odmawiali oni współpracy na większości kierunków, ze względu na zbyt małe zasoby bądź mało atrakcyjne dla nich kierunki.

(akta kontroli str. 71)

W ramach realizacji decyzji Prezesa RM, Spółka PKP CARGO przetransportowała:

- w 2022 r. ogółem: [...] ton węgla, w tym: z portów [...] ton, a pomiędzy składowiskami [...] ton;
- w 2023 r. ogółem: 846,5 tys. ton węgla w tym: z portów [...] ton, pomiędzy składowiskami [...] ton.

Łącznie, w ramach realizacji decyzji Prezesa RM, do 30 kwietnia 2023 r., PKP CARGO S.A. przetransportowała [...] ton węgla zakupionego przez Węglkokoks S.A., z czego z portów morskich [...] ton, a między składowiskami [...] ton.

(akta kontroli str. 97)

Z przedstawionych przez Spółkę danych wynika, że koszty przewozów węgla z portów na składowiska i pomiędzy nimi, zrealizowanych przez PKP CARGO S.A. w ramach zadań związanych ze sprowadzeniem węgla na polecenie Prezesa RM, wyniosły w okresie od sierpnia 2022 r. do kwietnia 2023 r. [...] zł netto. W okresie od sierpnia 2022 r. do lipca 2023 r., wyniosły [...] zł netto.

(akta kontroli str. 837-845)

Według wyjaśnień złożonych przez Zarząd Spółki, koszty związane z dystrybucją węgla w głąb kraju (koszty transportu węgla) były pokrywane ze środków własnych oraz kredytów celowych udzielonych na finansowanie realizacji Decyzji Prezesa RM.

(akta kontroli str. 99)

Transporty węgla były planowane w ramach „okien załadowniczych” uzgodnionych z portami dla poszczególnych składów pociągowych. Według wyjaśnień Zarządu Spółki: *„Realizacja przewozów była często utrudniona z następujących powodów:*

- *kongestii (natężenie ruchu środków transportu większe od przepustowości wykorzystywanej przez nie infrastruktury) na wjazdach do portów, ze względu na dużą liczbę pociągów oczekujących na wjazd, co często uniemożliwiało wykorzystanie ustalonych okien załadowniczych. Powodem kongestii było głównie spiętrzenie przesyłek różnych nadawców, również na wyjeździe z portów,*
- *brak wystarczającej obsady lokomotyw manewrowych, co powodowało oczekiwanie składów na podstawienie wagonów pod załadunek węgla,*
- *awarie urządzeń infrastruktury w portach, powodujące przestoje w załadunku pociągów.*

Z kolei przyczyną braku pełnej realizacji przewozów na składowiska lub ich opóźnień, było nagromadzenie przesyłek na wjazdach na składowiska spowodowane głównie brakiem dostatecznych możliwości rozładunkowych. W związku z tym, w celu zmniejszenia kongestii na wjazdach na składowiska przesyłki były przekierowywane na inne składowiska. (...)”.

(akta kontroli str. 97)

Średnia realizacja zleceń przewozu węgla, w okresie od sierpnia 2022 r. do czerwca 2023 r., wyniosła 71,2%, przy czym najgorsza sytuacja wystąpiła w sierpniu 2022 r., kiedy to zrealizowano tylko niespełną połowę zleconego do przewozu węgla (49,3%), przy czym w tym miesiącu była to najmniejsza zlecona do przewozu przez Węglokoks S.A. ilość węgla, mająca związek z realizacją Decyzji Prezesa RM (23,3 tys. ton).

(akta kontroli str. 780, 815)

Jak już wskazano w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym PKP CARGO S.A. została zobowiązana odrębnymi decyzjami Prezesa RM do przetransportowania węgla zakupionego przez Węglokoks S.A., w celu realizacji decyzji przez Prezesa RM zobowiązujących ją do zakupu i sprowadzenia węgla. Polecenia wydawane PKP CARGO S.A. zawierały także wskazanie źródeł finansowania, pierwotnie z FPC, a następnie ze środków budżetu państwa. W decyzjach Prezesa RM, wydzielono zatem procesy zakupu i sprowadzenia węgla, do których zobowiązany został m.in. Węglokoks S.A. oraz priorytetowego przetransportowania tego węgla, do którego zobowiązane zostały PKP CARGO S.A. Tymczasem koszty transportu węgla z portów w głąb kraju ponosił Węglokoks S.A.

(akta kontroli str. 235-239)

W korespondencji z MAP, dotyczącej pokrywania przez Węglokoks S.A. kosztów transportu wykonywanych w ramach decyzji Prezesa RM przez PKP CARGO S.A., 9 stycznia 2023 r. Spółka potwierdziła że cena węgla transportowanego przez PKP CARGO S.A. do Centrów Produkcyjno-Dystrybucyjnych i wprowadzanego następnie do obrotu przez Węglokoks S.A., w ramach Decyzji, uwzględnia koszty tego transportu. Spółka poinformowała także MAP, że rozliczenia pomiędzy Węglokoks S.A., a PKP CARGO S.A., uwzględniają dodatkowe koszty, które pokrywane są przez Węglokoks S.A., jednakże nie są one uwzględnione w cenie węgla. Dodatkowe koszty dotyczyły m.in. przedłużonych postojów wagonów, prac manewrowych, kosztów ponoszonych w związku z przeciążeniem załadowanych wagonów i są raportowane jako koszty importu węgla, czyli zwiększają koszt zakupu węgla, ale nie są ujęte w cenie jego sprzedaży.

(akta kontroli str. 789)

6. Dla każdego z 75 transportów morskich węgla wykonano jego analizę jakościową zarówno w portach załadunku jak i wyładunku. Według wyjaśnień Zarządu Spółki, kontrola jakości węgla przeprowadzana w portach załadunku, odbywała się na zlecenie i koszt jego dostawcy. Kontrola jakości w portach załadunku, w zdecydowanej większości (73%) przeprowadzona została przez renomowaną, międzynarodową firmę SGS. Analiza w portach wyładunku, prowadzona była przez polski lub litewski oddział SGS (79%) lub przez firmę Polcargo-Medyka (21%). Badania jakości węgla przeprowadzone w polskich portach wskazują, że średnio 52,5% zawartości importowanego węgla, stanowił jego sortyment o grubości ziarna od 0 do 10 mm, przy czym najmniejszy średni udział tej wielkości ziarna stwierdzono w dostawach węgla z RPA (22,1%), a największy w dostawach z Kazachstanu (77,1%). Koszty kontroli jakości węgla wykonanej w portach wyładunku, poniesione przez Węglokoks S.A., wyniosły ponad [...] zł. Koszty analiz jakościowych, łącznie z kosztami analiz wykonywanych przez Polcargo-Medyka na składowiskach i w momencie wysyłki do odbiorcy, wyniosły łącznie ponad [...] zł.

Informacje o granulacji węgla wynikające z analiz wykonanych w portach załadunku, nie pozwalają na porównanie ich z badaniami wykonanymi w polskich portach wyładunku, z powodu braku standaryzacji tych badań przeprowadzanych za granicą. I tak, np. w przypadku transportu węgla z Kolumbii, w certyfikacie potwierdzającym wykonanie analiz w porcie Santa Marta, wskazano cztery przedziały granulacji:

- powyżej 75 mm,
- 50-75 mm,
- 6,5-50 mm,
- poniżej 6,5 mm.

W przypadku zakupu węgla z Kazachstanu, po badaniach wykonanych w łotewskim porcie Windawa, w certyfikacie potwierdzającym przeprowadzenie analizy węgla, wykazano dwa przedziały uziarnienia: 0-50 mm i powyżej 50 mm. Podobnie w wynikach analiz węgla sprowadzonego z Australii, wskazano tylko udział węgla o granulacji od 0 do 50 mm.

W badaniach węgla wykonanych w polskich portach, zazwyczaj wskazywano pięć przedziałów wielkości ziarna:

- powyżej 50 mm,
- 31,5-50 mm,
- 20-31,5 mm,
- 10-20 mm,
- 0-10 mm,

dlatego też, możliwe jest porównanie wyników badań uziarnienia importowanego węgla, przeprowadzonych w portach załadunku i wyładunku tylko w przedziałach do 50 i ponad 50 mm, co jednak nie odpowiada sortymentowi wskazanemu w decyzjach Prezesa RM (5-90 mm).

Biorąc zatem pod uwagę treść decyzji Prezesa RM, w brzmieniu z 13 lipca i 8 sierpnia 2022 r., w których poleca On sprowadzenie węgla o sortymencie 5-90 mm, oraz fakt, że Spółka sprowadzała węgiel niesortowany, w którym udział sortymentu od 0 do 10 mm wynosił ponad 50%, polecenie to z formalnego punktu widzenia nie zostało prawidłowo wykonane przez Węglokoks S.A. Biorąc jednak pod uwagę treść decyzji Prezesa RM wydanej 12 czerwca 2023 roku, w której polecono Węglokoks S.A.: „*zakup i sprowadzenie do Polski, w tym przystosowanie do sprzedaży, węgla kamiennego w postaci niesortowanej, (...) oraz sortyment: 5-90 mm.*”. Polecenie zawarte w treści tej decyzji zostało prawidłowo wykonane. Należy jednak mieć na uwadze, że ww. decyzja została wydana 12 czerwca 2023 r., a więc już po zakończeniu okresu zakupu i sprowadzenia węgla, w niej określonego, czyli 30 kwietnia 2023 r.

Wyniki analiz jakościowych wykonanych w polskich portach wskazują, że najmniejszą kaloryczność posiadał jeden z transportów węgla zakupionego w Kolumbii 21,5 MJ/kg. Najlepsze parametry jakościowe posiadał również jeden z transportów kolumbijskiego węgla - 26,5 MJ/kg. Całość zakupionego węgla przez Węglokoks S.A., mieściła się zatem w przedziałach określonych we wszystkich trzech decyzjach Prezesa RM, czyli 20-28 MJ/kg.

(akta kontroli str. 99, 804-813, 856-857)

7. Zadania przypisane Spółce jako podmiotowi wprowadzającemu do obrotu węgiel, w ramach systemu preferencyjnego zakupu węgla, zostały zrealizowane prawidłowo. Węglokoks S.A. zawarł umowy sprzedaży węgla z 453 gminami oraz 38 – innymi podmiotami (pośredniczącymi podmiotami węglowymi).

(akta kontroli str. 846-855)

Łączna ilość zakontraktowanego węgla (wg zawartych umów z gminami) wyniosła 426 158,8 ton. W ramach systemu preferencyjnego zakupu węgla, Węglokoks S.A., w okresie od listopada 2022 r. do kwietnia 2023 r., sprzedał gminom lub pośredniczącym podmiotom węglowym 277 996,13 ton węgla po stałej cenie 1 500,00 zł brutto za tonę. Sprzedaż importowanego węgla sprowadzonego w ramach

decyzji Prezesa RM, od września 2022 r., do kwietnia 2023 r. pozostałym podmiotom wyniosła 796 894,2 ton.

(akta kontroli str. 101, 858-859)

Wyniki badania umów zawartych z trzema gminami wskazują, że w badanej próbie wszystkie umowy zawierały elementy wymienione w art. 3 ust. 4 *ustawy o zakupie preferencyjnym węgla*, w tym określenie sortymentu paliwa stałego i jego ilości wyrażonej w tonach oraz ceny paliwa stałego za tonę.

(akta kontroli str. 438-627)

8. Art. 15 ust. 1 *ustawy o zakupie preferencyjnym węgla*, przewiduje że: „Podmiot wprowadzający do obrotu (Węglokoks S.A. – przyp. NIK) może wystąpić do podmiotu wypłacającego z wnioskiem o wypłatę rekompensaty w wysokości stanowiącej iloczyn ilości paliwa stałego sprzedanego na podstawie umów, (...) i różnicy między uzasadnionym średnim jednostkowym kosztem paliwa stałego w tym okresie a średnią ceną netto sprzedaży paliwa stałego w tym okresie, powiększoną o podatek od towarów i usług”.

Wnioski o wypłatę rekompensat zostały sporządzone przez Węglokoks S.A. rzetelnie i złożone w terminie.

(akta kontroli str. 240-418, 814)

Węglokoks S.A. zlecił biegłemu rewidentowi usługę atestacji potwierdzającej prawidłowość obliczenia kwoty rekompensaty za wprowadzenie do obrotu węgla za okres od 1 lipca 2022 r. do 30 kwietnia 2023 r., która „po przeanalizowaniu dostarczonych danych oraz na podstawie przeprowadzonych wywiadów z kluczowymi pracownikami zaangażowanymi w proces kalkulacji kwoty rekompensaty” stwierdziła, że w jej opinii użyta przez Węglokoks S.A. metodologia obliczania kwoty rekompensaty jest zgodna z *ustawą o zakupie preferencyjnym węgla*. Metodologia zawierała wszelkie niezbędne elementy, była poprawna pod kątem metodologicznym i matematycznym, a analiza kopii złożonych wniosków wskazywała, iż wnioski zostały zgłoszone poprawnie pod względem formalnym. Umowa zawarta przez Węglokoks S.A. z biegłym rewidentem na usługę atestacyjną, potwierdzającą prawidłowość obliczenia kwoty rekompensaty, przewidywała realizację usługi w dwóch etapach - etap wstępny - analiza i potwierdzenie założeń metodologii wyliczeń i etap końcowy - potwierdzenie prawidłowości obliczania kwoty rekompensaty we wskazanym powyżej terminie. Etap wstępny został już zrealizowany - przedstawiono „Opinię dotyczącą metodologii kalkulacji rekompensaty stosowanej przez Węglokoks S.A.”, natomiast dokumenty dla etapu końcowego powinny być przedłożone Węglokoksowi S.A. do 18 września 2023 r. Zawarcie umowy z biegłym rewidentem, stanowiło realizację postanowień art. 17 ust. 1 *ustawy o zakupie preferencyjnym węgla*, zgodnie z którym, do 31 października 2023 r. podmiot wprowadzający do obrotu składa do podmiotu wypłacającego wniosek o rozliczenie rekompensaty za cały okres przysługiwania prawa do niej, który uwzględnia rzeczywiste dane rozliczenia rekompensaty za cały okres przysługiwania do niej prawa, w tym koszty ujęte w księgach rachunkowych po dniu 30 kwietnia 2023 r., a dotyczące sprzedaży paliwa stałego w okresie objętym wnioskami o rekompensatę. Ww. przepis przewiduje, że do wniosku o rozliczenie rekompensaty dołącza się raport biegłego rewidenta z usługi atestacyjnej, o której mowa w ustawie z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym²⁸, potwierdzający prawidłowość obliczenia kwoty rekompensaty.

(akta kontroli str. 419-437)

²⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1015, ze zm.

ZR S.A., po przeprowadzeniu weryfikacji wniosku o wypłatę rekompensaty, złożonego przez Węgłokoks S.A. za okres od lipca do grudnia 2022 r., wezwał Spółkę do usunięcia szeregu braków formalnych, w tym przesłanie części „B” Wniosku (zestawienie faktur i umów), zgodnego ze wzorem wniosku o wypłatę rekompensaty opublikowanym na stronie ZR S.A., bez wprowadzonych do arkusza modyfikacji i wypełnienia go bez użycia formuł, z dokładnością określoną w „Instrukcji składania wniosku o wypłatę rekompensaty”, czyli do dwóch miejsc po przecinku. W odpowiedzi, Węgłokoks S.A. poinformował ZR S.A., że dane dotyczące m.in. faktur, zostały wygenerowane z systemu księgowego Spółki z dokładnością do 12 miejsc po przecinku, a zmiana wartości na dwa miejsca po przecinku, zmieniłaby wartość netto oraz brutto faktury. ZR S.A. nie zakwestionował zatem prawidłowości wyliczenia kwoty rekompensaty.

(akta kontroli str.252-259)

W sumie za okres od listopada 2022 r. do kwietnia 2023 r., za węgiel sprzedany gminom po preferencyjnej cenie Węgłokoks S.A. otrzymał 270,8 mln zł rekompensaty, w tym:

- od listopada do grudnia 2022 r. – 130,6 mln zł. Wpływ na rachunek Węgłokoks S.A. nastąpił 30 marca 2023 r. – zgodnie z terminem płatności określonym w art. 16 ust. 2 ustawy o zakupie preferencyjnym węgla;
- styczeń 2023 r. – 75,7 mln zł. Wpływ na rachunek Węgłokoks S.A. nastąpił 18 kwietnia 2023 r. – 7 dni po terminie płatności rekompensaty przypadającym na 11 kwietnia 2023 r.;
- luty 2023 r. – 33,8 mln zł. Wpływ na rachunek Węgłokoks S.A. nastąpił 23 maja 2023 r. – 28 dni po terminie płatności przypadającym na 25 kwietnia 2023 r.;
- marzec 2023 r. – 20,5 mln zł. Wpływ na rachunek Węgłokoks S.A. nastąpił 21 czerwca 2023 roku – 36 dni po terminie przypadającym na 16 maja 2023 roku;
- kwiecień 2023 r. – 10,2 mln zł. Wpływ na rachunek Węgłokoks S.A. nastąpił 5 lipca 2023 roku – 23 dni po terminie przypadającym na 12 czerwca 2023 roku.

(akta kontroli str. 759-762, 860-864)

Jedną z pozycji kosztowych przedstawionych ZR S.A. był tak zwany „koszt finansowania w czasie”, wynoszący łącznie za wszystkie okresy sprzedaży węgla dla gmin, prawie 4,6 mln zł. Według wyjaśnień Zarządu Spółki: „Koszt pieniądza w czasie - to koszt „kredytu kupieckiego” wynikający z odroczonego terminu płatności rekompensaty, liczony od daty powstania należności do momentu jego zwrotu, oprocentowany WIBOR 1M + marża bankowa”. Dla rekompensaty za okres sprzedaży od listopada do grudnia 2022 r., przyjęto do wyliczenia „kosztów finansowania w czasie”, że roszczenie powstało 1 stycznia 2023 r., a nie zgodnie z przytoczonymi wyżej zapisami ustawy o zakupie preferencyjnym węgla - 30 marca 2023 r., czyli 14 dni od prawidłowo złożonego wniosku.

(akta kontroli str. 760-761)

Jak wyjaśnił Prezes Zarządu Spółki: „Wniosek [o – uzupełnienie NIK] rekompensaty złożony do Zarządcy Rozliczeń za okres od listopada do grudnia 2022 roku prezentował kwotę rekompensaty do zwrotu w wysokości 130,6 mln zł. (strata na sprzedaży węgla do gmin). Zatem przyjęto, że należność wobec WĘGŁOKOKS S.A. - roszczenie zaczyna się od 01 stycznia 2023 roku. Należy nadmienić, że „koszt finansowania w czasie” nie miał globalnie wpływu na poziom kosztów bankowych, gdyż został z nich ściągnięty. Końcowe rozliczenie z Zarządcą Rozliczeń nie będzie już obejmowało pozycji: „kosztu finansowania w czasie”. Koszt bankowy zostanie rozliczony w pełni w stosunku do sprzedanego węgla”.

(akta kontroli str. 878-881)

NIK dokonując oceny działań Węgłokoks S.A., w zakresie dotyczącym prawidłowości składanych wniosków o wypłatę rekompensat, uwzględniła fakt, iż na dzień zakończenia kontroli (31 sierpnia 2023 r.) finalne rozliczenie spółki z ZR S.A. nie zostało zakończone. Zgodnie bowiem z art. 17 ust. 1 ustawy o *preferencyjnym zakupie węgla* do dnia 31 października 2023 r. spółki wprowadzające węgiel do obrotu zobowiązane są do złożenia do ZR S.A. wniosku o rozliczenie rekompensaty za cały okres przysługiwania prawa do niej, który uwzględnia rzeczywiste dane, w tym koszty ujęte w księgach rachunkowych po dniu 30 kwietnia 2023 r. dotyczące sprzedaży paliwa stałego w okresie objętym wnioskami o rekompensatę. Do wniosku o rozliczenie rekompensaty spółki są zobowiązane dołączyć raport biegłego rewidenta z usługi atestacyjnej, o której mowa w ustawie o *biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym*, potwierdzający prawidłowość obliczenia kwoty rekompensaty.

9. Zgodnie z wnioskami o wypłatę rekompensat, w okresie od listopada 2022 r. do końca kwietnia 2023 r. Węgłokoks S.A. sprzedał gminom łącznie 278,0 tys. ton węgla, z czego:

- od listopada do grudnia 2022 r. – 128,2 tys. ton;
- w styczniu 2023 r. – 95,6 tys. ton;
- w lutym 2023 r. – 40,2 tys. ton;
- w marcu 2023 r. – 10,5 tys. ton;
- w kwietniu 2023 r. – 3,5 tys. ton.

Pozostałym podmiotom, w okresie od września 2022 r. do marca 2023 r. sprzedano łącznie [...] ton. Ogółem Spółka sprzedała więc [...] ton węgla. Sprzedaż przesianego już węgla dla gmin, stanowił zatem 25,86% ogólnej wielkości sprzedaży i jedynie 10,2% niesortowanego węgla sprowadzonego przez Węgłokoks S.A.

(akta kontroli str. 101, 407-412, 866)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

IV. Uwagi i wnioski

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 29 września 2023 r.

Kontrolerzy
Aleksander Górniak
Gł. specjalista kontroli państwowej

.....

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach